

het einde van zijn leven.⁸³ Hij zegt in 1893 in retrospectief: 'Dat ik mij in de natuurwetenschap eenigszins liet inwijden, het was zijn (Opzoomers) werk geweest, zijn misschien onwillekeurige, in elk geval indirecte aanmoediging. Juist dat indirecte van Opzoomers invloed was het eerste dat mijn zonderlinge betrekking veranderde tot den man die geëindigd is met geheel mijn hart te bezitten.'⁸⁴

Dat de twee stemmen niet alleen in zijn gemoed klinken, maar ook daarbuiten, in de samenleving, moet Pierson ondervinden als hij logeert bij ds. O.G. Heldring op de pastorie te Hemmen. Hij ontmoet daar Valeton, die hem onmiddellijk aansprak op zijn sympathie voor Opzoomer. Het kookt van binnen bij Allard, maar hij verdedigt hem 'positief en kalm'.⁸⁵ Pierson voorvoelt dat hij meer en meer alleen zal komen te staan en stelt zijn hoop op Pauline, aan wie hij schrijft: 'Dan zult gij zijn to comfort my bed, to talk with me sometimes, in een woord om mij te ontspannen'.⁸⁶ Tegenover haar spreekt hij van zijn gelovig standpunt en relativeert hij zijn groeiend wetenschappelijk inzicht als een andere denkvorm: 'Als ik weet dat Christus mijn Heiland mijn eenigen vrede is, en bij Hem de vergeving vind van al mijne zonden en op Hem en zijn belofte de eeuwigheid inga, zult gij uzelve dan kwellen, omdat er nu tusschen den groten hoop van mensen en mij eenig onderscheid of zoo ge wilt een belangrijk verschil bestaat aangaande eenige punten die eenvoudig verschillende denkvormen zijn (...)'.⁸⁷ Twee luide stemmen in zijn gemoed.

We kunnen niet uitvoerig ingaan op hoe Pierson later heeft teruggekeken op Opzoomer en de exacte geleerden bij wie hij college liep.⁸⁸ In het kort komt het hier op neer, dat hij telkens bij hen zoekt naar hoe zij ontkomen aan een kil empirisme. Opzoomer beschouwt hij als idealist die een bespiegeling wil bevorden die zich niet losmaakt van de ervaring. Hij wil de mens niet 'in

den kouden nacht van een bloot empirisch weten laten staan'.⁸⁹ Bij Donders in de collegebanken leert hij dat 'het exacte zwanger (gaat) van het dichterlijke'.⁹⁰

Tenslotte

In maart 1853 begint Pierson de studie voor zijn dissertatie. Een half jaar later, in september, verhuist hij naar Leiden om Scholten te horen en zijn dissertatie af te ronden. Naber noemt Scholten Piersons 'tweede geestelijke vader' en vertelt dat de doctorandus bij de hoogleraar aan huis kwam.⁹¹ Zelf schrijft Pierson in zijn studententijd niet veel over Scholten. Naber merkt evenals Boersema op, dat Scholten veel minder invloed op Pierson oefende dan Opzoomer, en suggereert dat een oorzaak erin te vinden is dat Opzoomer meer over het gevoel en Scholten meer over het verstand sprak. De uit het gepassioneerde Réveil afkomstige Pierson zou daarom meer aansluiting bij Opzoomer hebben gevonden.⁹² In de opeenvolgende drukken van *De Leer der Hervormde Kerk* (1848, 1850/1851,² 1855,³ 1861⁴) schoof Scholten steeds verder op in de richting van het determinisme en evolutionisme van de natuurwetenschappen. Gods werkzaamheid is een andere uitdrukking voor de onveranderlijke en eeuwige natuurwetten. Pierson verzet zich tegen dit determinisme dat met Gods persoonlijkheid, liefde, vrijheid en heiligheid niet uit de voeten kan, en dat derhalve wel het verstand, maar niet het gevoel bevredigt. Juist het hart ontzet een monistisch systeem. In 1859 schrijft Pierson: 'Monisten zijn we beiden. Maar Prof. Scholten is het reeds in aanschouwing, ik slechts in hope'.⁹³

Op 11 maart 1853 schreef Allard aan zijn ouders dat hij aan zijn dissertatie was begonnen.⁹⁴ Ruim tien maanden later schrijft hij zijn geliefde dat hij de laatste pagina ervan heeft gecorrigeerd.⁹⁵ Hij promoveert op 8 februari *summa cum laude* in Utrecht bij Vinke. Naber schrijft over het proefschrift: 'deze verhandeling is mij tegengevallen', hoewel hij haar beoordeelt